

Miomir Petrović

Dionizije 1941

MOGUĆA ISTORIJA IVANA PETROVIĆA

■ Laguna ■

Copyright © 2025, Miomir Petrović
Copyright © 2025 ovog izdanja, LAGUNA

Dionizije 1941

MOGUĆA ISTORIJA IVANA PETROVIĆA

Svetislav Iwan Petrovich

1894–1962.

Sadržaj

I deo

1. Pentej, 1945.	13
2. Menade, ali i Pentej, 1928.	23
3. Nisejske nimfe, 1907.	39
4. Dionizije, 1911.	49
5. Ovan, 1918.	69
6. Pećina pod vodom, 1928.	93
7. Bik, 1931.	103

II deo

8. <i>Thyrus</i> (bršljan), 1934.	117
9. Vinova loza, 1940–41.	135
10. Zmija, 1941–42.	149
11. Kiteron, 1944.	159

III deo

12. Mirta, 1946–48.	167
13. Jelen i panteri, 1949–52.	179
14. Satiri i menade, 1952–58.	189
15. Divlji konji, 1958.	195
 Bog Dionis po Robertu Grevsu	 201
 Filmografija Ivana Petrovića	 207
 Napomena	 211
<i>O autoru</i>	213

Svetislav Ivan Petrović bio je prvi glumac sa ovih prostora koji je stekao internacionalnu filmsku slavu. Rođen je 1894. godine u Novom Sadu. Nakon završenih studija na Politehničkoj akademiji u Beču, otišao je u Budimpeštu, gde se posvetio filmskoj karijeri. Snimio je mnogo nemih filmova. Debitovao je u zvučnom filmu *Dama sa suncokretom* Mihalja Kertesa (Majkl Kertis), sa kojim je kasnije snimio još tri ostvarenja. Sredinom dvadesetih godina postaje internacionalna zvezda. U Francuskoj snima filmove *Gola žena* i *Sirena Morgana*, dok u Americi zapažene uloge ostvaruje u filmovima *Čarobnjak* i *Alahov vrt*. Dolaskom zvučnog filma stekao je svetsku slavu jer je, za razliku od mnogih glumaca nemog filma, imao dubok i lep glas i bio je poliglota. Možda je važniji razlog njegovog munjevitog uspeha ležao u činjenici da je bio visok, zgodan, lep i privlačan muškarac. Postać je jedan od najtraženijih glumaca svog vremena, koga su videli kao zamenu za Rudolfa Valentina. Bio je idealan za uloge

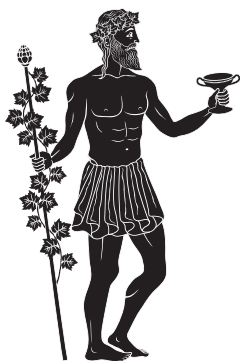
aristokratskih likova, plemića, oficira i fatalnih ljubavnika. Početkom tridesetih godina odlazi u Nemačku gde, do Drugog svetskog rata, igra u skoro četrdeset filmova. Pao je u zaborav jer je glumio u nemačkim filmovima snimanim za vreme Hitlerove vladavine. Preminuo je u Minhenu 1962. godine, nepravedno potisnut sa umetničke mape ovih prostora.

I deo

Glumac ume da se pretvara, da bude neko drugi, da se uvuče u kožu neke zamišljene osobe, sastavljene od osobina onih osoba koje je sreo u svakodnevnom životu ili u snu. Da bi opstao, glumac svoju veštinu kontroliše: on glumi samo onda kada je to potrebno, u svom radnom prostoru – na sceni ili u filmskom studiju, on koristi svoje moći razložno – da oživi lik zamišljen u drami, da bi se odigrala drama, da bi publika bila zadovoljna i kupovala ulaznice. Gluma je pre svega, na prvom nivou – zanat i veština.

Oni najbolji mogu zaslužiti da sebe smatraju i umetnicima.*

* Svi citati o veštini glume na početku poglavlja, osim dva citata u III delu, navedeni prema: Vladimir Jevtović, „Glumačka igra – Etika i tehnika“, *Kultura: časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku*, br. 93/94, 1994.

1.

**Pentej,
1945.**

Koliko je samo toplo, nesnošljivo toplo ovog avgusta, kako se u Minhenu ne pamti od davnina, mislio je u četrdesetom, možda pedesetom minutu svog boravka na niskoj gvozdenoj stolici čije su sedište i naslon činile dve tanke ploče lesonita.

Čekao je.

I dalje je poslušno čekao.

Stolica mora da je nekada bila deo školskog nameštaja, namenjena deci nižih razreda. *Sedeći na stoličici mora da izgledam kao dvorska luda ili patuljak*, pomislio je. U ono doba mira koje se, doduše, zvanično zvalo ratom – ali je unutar Nemačke to bio nekakav mir – sve je bilo drugačije, vrtelo se u mislima Ivana Petrovića. Sve je bilo sređeno, uredno – *alles war geplant*. Više pak nije postojala knjiga snimanja. Snimanja života.

Paradoksalno, njemu je bilo mnogo neprijatnije zbog odeće u kojoj su ga pokupili sa kućnog praga u Lotštrase 23 nego zbog činjenice da su ga uhapsili. Na sebi je imao

stare braon pantalone, mekane patofne – ne, američki vojnici mu nisu dozvolili ni cipele da obuje – košulju koju mu je kupila Fridel pre nekoliko godina i debeli vuneni džemper na kopčanje, kardigan. U stanu je i dalje bilo hladno, zima se duboko uvukla u staru zgradu. Utisnula se u sobe sa visokim plafonima još prošle godine, druge zime bez ogreva, i ni prijatno proleće ni pretoplo leto nisu uspeli da je isteraju iz stana.

Zbog toga je bio tako neozbiljno, neugledno obučen. Nije želeo da skine džemper kako se ne bi videle narastajuće fleke od znoja na košulji.

Uostalom, *Einmal Gentleman, immer Gentleman*.^{*} Ovako je taj smeđi džemper, sa tri braon dugmeta, za njega bio nekakva vrsta kaputa, nešto u čemu bi se moglo očuvati bar malo gospodstva.

Najzad su se otvorila vrata na bivšoj učionici Osnovne škole „Vilibald Klaperer“ u kojoj su stajale katedra, dve stolice i ništa više. Ukoliko se izuzmu rupa u plafonu i gomila polomljenih cigala i šodera ispod nje, posledica jednog od mnogobrojnih savezničkih bombardovanja Minhena tokom proteklih pet godina.

U prostoriju je ušao relativno mlad čovek rumenog, možda više žućkastog lica poprskanog pegicama u bež uniformi majora američke vojske. Ispod kape mu je virila riđa, uredno začešljana kosa. Nosa prćastog ali odlučnih, kockastih vilica, svetlozelenih očiju, bio je oniži ali s držanjem kvorterbeka u američkom fudbalu, sa oznakama 20. oklopne divizije.

Naravno, nije to bio nikakav oficir oklopnih jedinica. Ivan je po pričama drugih sugrađana odmah znao da je

^{*} Nem.: jednom gospodin, uvek gospodin.

on jedan od obaveštajnih oficira pridodatih regimenti koja je okupirala Minhen. Čak ni u sebi ipak nije mogao da kaže: *oslobodila*.

Bili su zaduženi za denacifikaciju. Ili organizaciju budućih streljanja.

Čovek je pod mišicom stiskao podeblju fasciklu, najverovatnije sa glumčevim dosijeom. Za razliku od držanja, majorov glas je bio piskav, visokofrekventan bez obzira na to što je govorio pravilan, kruti, školski nemački. Zvučao je kao studijski glumac kome je preko potrebna sinhronizacija glasa iz grla nekog drugog izvođača kako bi njegova filmska pojava bila ubedljivija.

Međutim, upravo je ta činjenica i umirila Ivana.

Da, nesklad u tuđem scenskom izvođenju uvek je otvarao novu priliku da u tome pronađe neku prednost za sebe. Da preokrene sekvencu u svoju korist. Da malo obmane reditelja. (*Oh, ima li nečeg slađeg od te vrste obmane!?*)

– Her Petrovič, moje ime je major Džejms Karter. Pretpostavljam da znate zašto ste ovde – oficir je seo na tvrdu stolicu s druge strane školske klupe i odlučnim pokretom na sto tresnuo fasciklu od tamnozelenog kartona.

– Možda zato što ste obožavalac mojih filmova? – kratko je odgovorio ispitanik.

– Ha-ha, znam ko ste, ali vam svakako neću tražiti autogram – čovek se brzo snašao, mnogo bolje nego što je to majstor vodvilja očekivao – mada bi moja žena u Kansas Sitiju sigurno volela da ima vaš autogram. Znae, njena opsesija je Holivud. Možda sam zato baš ja dodeljen vašem slučaju. Da se malo i ja našalim.

– Znači da sam postao *slučaj*?

– Da, zvanično jeste.

Ćutali su obojica neko vreme.

To je onaj trenutak kada se iz polumraka scene uđe u svetlosni prsten najjačeg reflektora, pomislio je uhapšeni.

– Da pređemo na stvar.

– Ako tako kažete.

– Vi ste Iwan Petrovich, rođen 1. januara 1894. u Ijvi-deku... – tu je malo zastao, sapleo jezik imenujući Novi Sad na mađarskom – ... u Austrougarskoj monarhiji. Trenutno ste glumac bez stalnog zaposlenja, oženjeni glumicom Fridel Šuster, takođe nezaposlenom, i stanujete u Lotštrase 23 u Minhenu. Imate državljanstvo Mađarske i Nemačke...

– To je sve tačno. Da dodam, nakon austrougarskog, državljanstvo *Magyar Királyság** dobio sam zbog uslova koji je pred mene postavila tadašnja mađarska vlast, kako bih dobio njihov pasoš i mogao da snimam filmove u Mađarskoj. Zbog braka sklopljenog sa Fridel Šuster dobio sam 1932. državljanstvo Nemačkog Rajha, a 1928. sam dobio i počasno državljanstvo Kraljevine Jugoslavije, koga sam morao da se odrekнем 1941. zbog novonastalih uslova u ratnoj Nemačkoj, da bih mogao da dobijem njihov pasoš i snimam filmove u Nemačkoj. Kako je Mađarska bila u savezu sa Nemačkom, ostalo mi je i mađarsko državljanstvo – pokušao je da svojim dubokim, baršunastim glasom pojača svoju važnost pred ovim čovekom.

– Vaša supruga Fridel Šuster bila je član *NS-Frauenafte*, ženskog dela nacističke partije od 1932. do 1941?

* Mađ.: Kraljevina Mađarska (1920–1946).

– Do momenta kada smo se preselili u Budimpeštu. Tada je najzad uvidela svoje zablude. Dodao bih, mada to sigurno morate znati, da je nakon provera vaše vlasti na listi od četiri stotine Nemaca u Minhenu za denacifikaciju i da poseduje „prelazni“ dokument – Ivan je bio snishodljiv ali odlučan.

Ipak, iza tog glasa nije stajalo ništa opipljivo i zaista moćno.

Onaj njegov kartonski kofer, prepun raznih dozvola, ausvajsa, povelja, odobrenja i iskaznica na nemačkom, italijanskom, srpskom i mađarskom jeziku odavno je izgubio svaku važnost. Sada je samo sakupljao prašinu ispod bračnog kreveta. Možda je jedino što je u njemu i dalje bilo vredno bila njegova mapa života, grafikon ili dijagram koji je nazvao *Unutrašnje carstvo*. Docrtavao je tu shemu i dopisivao je poslednjih dvadeset godina. Nijedan drugi dokument u tom koferu izgleda da više neće biti upotrebljiv.

Ali glas, taj glas koji je pratio figuru pedesetogodišnjaka koja je još uvek odavala vitalnost, ostatke atletske građe, obrise zategnutog tela reprezentativca Austrougarske u plivanju na sto metara i učesnika Olimpijskih igara u Stokholmu, i pored gladovanja i iscrpljivanja poslednjih godina... još je mogao da bude nešto čime se trebalo boriti.

Nakon što je progovorio to je zaista imalo efekta jer je major Karter naglo spustio pogled.

Uostalom, nemuževni se muškarci uvek plaše onih muževnih.

Jer im užasno zavide. Mnogo, mnogo više nego što su to spremni da priznaju.

– Da, znam. Dobro je što i vi to znate. Ali to je samo jedan deo ove naše priče.

Major je otvorio fasciklu, iz koje su na tren skliznule razne fotografije na lak-papiru, mahom fotogrami iz Ivanovih filmova, položene preko gusto kucanih tananih papira, gotovo pelira.

Karter ih je brzo vratio na mesto i nakašljao se.

– Dakle, vi imate čitavu zbirku pasoša. Idemo dalje. Godine 1940. tumačili ste lik Jana u filmu Viktora Turžinskog *Neprijatelji*, kojim se pravdala nemačka okupacija Poljske. Zatim ste se vratili u Budimpeštu, gde ste proveli najveći deo rata igrajući sa glumcima Palom Javorom, Katalin Karadi, Marijom Fekete... a najznačajniju ulogu ste imali u filmu Geze Radvanjija *Evropa ne odgovara*. Taj film je bio opomena Saveznicima da se nikako ne mešaju u planove Trećeg rajha. Zatim ste '41, glumili Čabu u filmu *Osuđen na život*; Pala Detkija '42, u filmu *Magdalena*. Potom se nakratko vraćate u Nemačku i '42. tumačite lik profesora Frajburga u melodrami *Budi bar jednom dobri Bog* u režiji Hansa Cerleta, snimanoj u studijima *Bavarija*. Redaju se druge komedije kao što je *Bogorodica iz Kalotašega* '43, *Makita* 1944. godine...

Ivan je načas zažmurio dok je major Karter nabrajao filmove koje je snimio tokom rata. Rekao je Amerikanac gotovo sve, ali je jedan naslov zaboravio.

Glumac je osetio da je to dobar trenutak za intervenciju.

– Zaboravili ste, majore, komediju Bele Baloga *Opijumski krug* iz 1943... – naglo je otvorio oči i prekinuo zapenušanog oficira.

Ovaj je potpuno zanemeo. Lecnuo je ramenima i zastao. Ta drskost bila je za njega potpuna novost.

Toliko se ljudi proteklih dana smanjivalo ovde pred njim, sedeći na toj istoj tvrdoj stoličici, toliko je njih otvaralo usta poput riba na suvom kada bi pokušavale da uzmu dah u sredini koja im je mogla doneti samo smrt i ništa drugo, toliko su se često njihova tela smanjivala na njegove oči, kopnila i urušavala sama u sebe.

Ali do sada ga niko nije prekinuo da bi dodao još nešto na spisak.

Kada ga je slabost prošla, Karter zapali cigaretu, pomisli da bi bilo dobro ponuditi i isleđivanog da se malo raskravi.

Onda se predomislio.

Ovom čoveku to nije bilo potrebno.

Njemu je bio potreban šamar.

Duboko je uvukao dim u pluća i potom ga šišteći izbacio. Trajalo je to desetak sekundi.

– Molim...? – upitao je zakasnelo, ali upravo toliko osornije.

– Izostavili ste jedan naslov, za mene jednu vrlo dragu komediju... – Ivan je shvatio da ga bar nakratko ima u šaci.

– Ah da, da ne zaboravim. U oktobru 1942, tokom svog kraćeg boravka u Minhenu, posetili ste koncentracioni logor Dahau, zajedno sa ekipom nacističkog filmskog žurnala i oficirima Gestapoa kako biste posetili ratne zarobljenike iz Kraljevine Jugoslavije i uverili se kako se nalaze u dobrim uslovima. Čak ste ih i ohrabrivali da hrabro i smireno izdrže još koji mesec dok se protivnici Nemačke ne dovedu zdravom razumu i prekinu rat. Da li je tako?

Ivan je gledao u neku tačku iznad majorove glave, kao da traži prvu rečenicu.

– Tačno je. Dva oficira Gestapoa su me praktično na silu odveli u taj logor. Tekst koji sam izgovarao uopšte nije izražavao moje stavove. Bio je napisan i predat mi je kako bih ga naučio kao dramsku ulogu.

Jedno vreme su ponovo ćutali.

– Dobro. Počnimo iz početka. Mi imamo sve vreme ovog sveta, gospodine Petroviču, mi smo kupili Nemačkoj sve vreme ovog sveta – major Karter kao da je hteo da relaksira razgovor.

– Dakle, rođeni ste 1. januara 1894. u Austrougarskoj monarhiji. Trenutno ste glumac bez stalnog zaposlenja, oženjeni glumicom Fridel Šuster, takođe nezaposlenom i stanujete u Lotštrase 23 u Minhenu, a imate državljanstvo Nemačke i Mađarske. Ali vaše ime uopšte nije Ivan nego Svetislav.

Pokušaj prenošenja radnje na drugi deo pozornice, pomislio je glumac.

– Ime Svetislav dobio sam na rođenju i potvrđeno je prilikom mog krštenja u pravoslavnoj crkvi u Novom Sadu. Jedan od mojih prvih karijernih agenata Oskar Šilih predložio mi je u Beču da ime promenimo u Ivan zbog lakšeg izgovaranja i razumevanja među publikom nemačkog govornog područja.

– Onaj Oskar Šilih koji je 1943. preminuo u logoru Aušvic?

– Da, tako sam čuo.

– Kao glumcu pod ugovorima sa nemačkom *UFA** i mađarskim filmskim centrom *Huna*, da li vam je bilo žao kolega jevrejskog porekla koje su odvodili u logore?

* *Universum-Film Aktiengesellschaft* – nemačka državna filmska industrija.

– Kakvo je to pitanje, gospodine majore, žalio sam, naravno. To su bili naši prijatelji, susedi, ljudi koje smo poznavali.

– Neko vama blizak deportovan je u logor?

– Niko osim Oskara Šiliha. Imao sam još dva agenta jevrejskog porekla, ali jedan je na vreme otišao iz Evrope u Argentinu, a drugi je bio i ostao u Holivudu... a tu je i reditelj sa kojim sam radio, Mihalj Kertes, koji je takođe Jevrejin. Ne sumnjam da znate za njega, za filmove *Kazablanka* i *Jenki Dudl Dendi*, ali on je otišao u Ameriku još dvadesetih... – Ivan se već odomaćio u prostoru polusrušene učionice.

– Stop! Pustimo sada *Kazablanku* na miru i počnimo iz početka – grubo ga je prekinuo major. – Vi, dakle, niste rođeni kao Ivan već kao Svetislav?

– Razumejte, gospodine majore, ja sam glumac. Znade na koliko sam se samo imena odazivao u životu...

– Stop!

Te večeri vukao je noge u mekanim patofnama niz ulicu, čime je podizao prašinu kao da na konju prelazi suhu pre-riju iz scenografije nekog vesterna. Prašine je bilo u izobilju jer je svaka treća-četvrta zgrada bila srušena prilikom bombardovanja. Jesu do sada vojnici i primorani civili naredali upotrebljive cigle na gomile i načinili piramide od građevinskog šuta, oslobodili kolovoze i trotoare, ali je prašine bilo svuda. Najmanji dah vetra bi je raznosio po gradu.

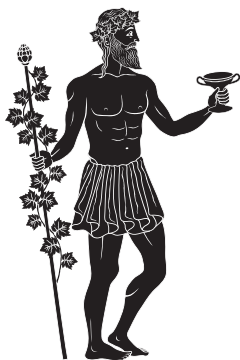
Osećao je strašnu žeđ. Nijednom udaren ili opsovan, ali ni ponuđen šoljom čaja, čašom vode. Znajući da Fridel drhti od straha u mračnom i hladnom stanu, vukao se kući. Nije mogao da požuri i ohrabri je svojim prisustvom. Ovo je bio samo početak jednog dugačkog isleđivanja a da nije mogao znati ni kada će početi drugi čin.

Kada se istorija završi, vrlo je lako znati koja je strana prava i šta je trebalo učiniti, ali kada taj vrtlog tek počne da se vrti, uvlačeći te u sebe bez pitanja ili odobrenja, tada ne možeš da znaš ni ko si ni šta o svemu misliš, govorio je u sebi hodajući ka domu.

Naravno da je sada prijatno glumiti američkog majora u ispegloj smeđoj uniformi, sa ulaštenim cipelama na nogama, sa besprekorno vezanim čvorom tamnozelene kravate.

Imati fasciklu ispunjenu nagađanjima i nečijim bezdušnim denuncijacijama. To znači imati scenski zadatak.

Sve suprotno je improvizacija, sporedna uloga onoga koji nikada neće biti potpisan na špici.

2.

Menade, ali i Pentej, 1928.

Naravno da se nikada nije radilo o muškarcima, već o ženama...

Možda ni o njima, mislio je u momentu kada je vrhovima prstiju nanosio puder na obraze i lagano ga utiskivao u pore.

Ivan je već tada mogao da nasluti, da oseti telom, čitavim organizmom sve te titraje u etru, taj nedefinisani elektricitet.

Dole na ulici, ispod prozora njegovog apartmana u beogradskom hotelu *Moskva* gužva je postajala sve veća i veća. U njegovu slavu.

Tog prepodneva nijednom nije pogledao kroz prozor, ali jeste priželjkivao (možda i prizivao) da njegov treći zvanični izlazak na svetlost dana u ovom gradu... da to otvaranje novog poglavlja njegovog života bude pompezno i svetlucavo. Više od toga: suludo, ogromno, orgijastičko.

Nakon izbeljivanja lica otvorio je malenu bočicu u kojoj je stajao masni ruž. Malim prstom leve šake lagano je

prešao preko ravne površine guste tvari. Potom je nežno naneo šminku na jagodice a onda počeo da je razmazuje ujednačenim, uvežbanim pokretima.

Nakon toga je uzeo sivocrni krejon. Vrškom tanke olovčice naneo ga je oko očiju. Pogledao se još jednom u biljurno ogledalo sastavljeno od velike srednje površine i dva krila koja su se mogla pomicati i podešavati u odnosu na izvor svetlosti.

Skoro pa je bio zadovoljan onim što je video. Sam je sebi ličio na nekog filmskog princa iz Indije ili Persije.

Na kraju je naneo ruž na usne i potom ublažio njegov intenzitet domalim prstima obe ruke. Obrisao je ruke ubrusom, naneo na dlanove skupu pomadu za kosu lukatel a potom namazao kosu. Dvema nežnim četkama, kao da timari rasnog konja, začesljao je svoju crnu kosu unazad a potom, češljicom od kornjačinog oklopa, još jednom potvrdio razdeljak na levoj strani. Sada je bio zaista zadovoljan.

Da, napolju se dva-tri puta začuo zvižduk žandarm-ske pištaljke. *Svakako je dosta okupljenih*, pomislio je. *Poglavito žena.*

Kako je bio visok, vitkog tela, lepih, prodornih crta lica, visokog čela i čeličnoplavih očiju, a još više jer je zbog svoje profesije morao da se neguje i šminka, bilo je onih koji su ga smatrali pederom.

To ga nikada nije zanimalo. Tačno je, naime, bilo da u filmskom poslu mnogo zavisi od homoseksualaca, ali i još mnogo pre karijere, već na Politehničkoj akademiji u Pešti nabacivale su mu se neke kolege iz internata. To je uvek bilo veoma delikatno pitanje i Ivan je zainteresovanima ljudski i diskretno stavljao na znanje da ga muško telo ne zanima.

Međutim, nije od sebe krio da je osećao ponos zbog činjenice da su ga želeli i muškarci.

Zašto bi ga zanimalo bilo koje drugo muško telo sem sopstvenog?

To odvajkada vitko, kao iz mermera izvučeno telo. Ono koje ga je odvelo i na Olimpijske igre pre šesnaest godina. Tamo je, u plivanju na sto metara, doduše bez zapaženog uspeha, predstavljao Austrougarsku.

S druge strane, možda bi i njemu samom delovalo preterano ako bi zaključio kako su ga zaista, duboko i neopozivo privlačile žene.

One su se za Ivana Petrovića, pre trideset četiri godine krštenog kao Svetislav, interesovale kao za svojevrсно ogledalo moći i uspeha. Želele su moći tog tela, tog šarma, te volje. Ne i njega lično.

Iz razmišljanja ga je prenulo kucanje na vratima.

– Maestro, da li biste izvoleli? Poštovaoci čekaju... podrazumeva se, ukoliko ste spremni... – izgovorio je, s one strane masivnih vrata apartmana 213, nesigurnim glasom Pavle Biberdžić, predstavnik filmske kompanije *Novaković film*.

Biberdžić je postavljen za njegovog domaćina i svojevrсноnog batlera već prilikom ukrcavanja u voz koji je iz Novog Sada dovezao Ivana i njegov automobil. Ivan je nekoliko prethodnih dana proveo u Novom Sadu sa porodicom.

Znao je da je poznat u domovini, ali toliko da su obožavatelji bukvalno opkolili porodičnu kuću u Petrovaradinu, tako da u njoj nije moglo da se boravi!, tome se ipak nije nadao. Tako je morao na kraju da odsedne u hotelu

Kraljica Marija, gde su zaposleni i žandarmi svesrdno pomagali da svetina ipak ne prodre u njegovu sobu u kojoj je primao oca i sestre. Kao da je on domaćin a oni gosti izdaleka a ne obrnuto. Uostalom, zbog ogromnog interesovanja za njegovu pojavu procenio je da je opasno da se odveze u Beograd.

Zato je automobil stavio na voz, u čijem kupeu ga je već čekao Pavle Biberdžić.

Bila je to divna godina.

Iz Berlina je u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca došao preko Pariza i Rivijere, gde se nekoliko dana provodio u Nici.

Rizično, ludo, mahnito vozeći preko Francuske, Švajcarske, Austrije i Mađarske, savladavajući krivine i prašnjave staze u svom žutom delažu DI specijal 26, u domovinu je došao nakon četiri godine pauze.

U Nemačkoj je prethodno završio snimanje filma *Orlov*, u režiji Jakoba Fleka. U samoj nemačkoj prestonici gotovo da nije ni boravio jer mesecima praktično nije napuštao studio *UFA* u Potsdamu. Tamo je sredinom prethodne godine došao iz Kalifornije, gde je glumio u svom do sada najvećem hitu, filmu Rekse Ingrama *Alahov vrt* u produkciji *Metro-Goldvin-Majera*.

Sada ga je u Beogradu čekala svečana premijera tog filma za ovaj deo Evrope u bioskopu *Novaković I*. Pre toga, današnja poseta dvoru, gde će ga primiti niko drugi do kralj Aleksandar Karađorđević.

U *Alahovom vrtu* tumačio je ulogu oca Adrijena, katoličkog monaha iz jednog manastira u Alžiru koji se nakon duševne krize odrekao zaveta, otisnuo u pustinju i tamo upoznao prelepu Domini, američku avanturistkinju u

smrtnoj opasnosti. Lepoticu je tumačila Alis Teri a film je doživeo neviđen uspeh. Bio je to njegov devedeset četvrti nemi film, ali i onaj koji ga je zaista proslavio.

To se, bolje nego u Novom Sadu, osećalo u Beogradu. Već tri dana je ovde bilo pakleno lepo, gotovo smrtonosno. U Ivanovim mislima tada se pokrenula, tiho ali postojano, Euripidova poema iz tragedije *Bahantkinje*, ista ona koju je nekada na časovima glume u Beču, kod reditelja Maksa Pelenberga, do beskrajia ponavljao na „suvim“ probama:

*Sveta boginjo sreće, svetice, što nad zemljom
zlatnim krilima letiš, čuješ li Penteja,
čuješ li ga kako kune Semelinog sina
Dionisa – na veselim gozbama
blaženih bogova, prvog među silnima?**

...Ljudi su ga dodirivali svuda gde bi se pojavio, pokušavali da ga pomiluju po licu, ponekad vukli i čupali.

...Nepoznate žene bi briznule u plač čim bi im se približio, disale su otvorenih usta kao da žele da duboko udahnu njegov dah.

...Ponekad je delovalo da žele da ga linčuju od ljubavi, da ga razapnu ne bi li odagnali toliku strast koje su osećali prema njemu, koje su ih – tolika ljubav i tolika strast – naprosto fizički bolele.

Tako mu se bar činilo. Nikada mu neka od njih nije tako nešto izgovorila nakon vođenja ljubavi ili zabavljanja koje bi potrajalo nedelju dana, nekada dve.

* Svi navodi iz Euripidove drame *Bahantkinje* dati su u prevodu Aleksandra Gatalice, *Izabrana dela*, Plato, 2007.